

Ned Ludd, onderken het belang van onderwijs en onderzoek!

Arnout van Kempen en Marc van Hilvoorde slaan in hun essay over het accountantsberoep ('de Accountant' juli/augustus 2005, pagina 28) op een paar punten de plank mis, vindt Philip Wallage. Zo heeft het beroep volgens hem veel meer aandacht voor innovatie dan zij suggereren.

PHILIP WALLAGE*

Collegae Van Kempen en Van Hilvoorde zijn te prijzen voor hun vergelijking van het weversberoep in de persoon van Ned Ludd met het moderne accountantsberoep. Het betoog noopt tot nadenken, want de huidige technologische ontwikkelingen zijn inderdaad even revolutionair als de introductie van de *Spinning Jenny*. Maar ik zie de gemiddelde accountant gelukkig niet overgaan tot sabotage en vernietiging van geautomatiseerde systemen, en constateer in toenemende mate aandacht voor automatisering in de praktijk en opleiding. Dat gaat natuurlijk niet van de een op de andere dag; in plaats van een revolutie is eerder sprake van evolutie. Ook de vergelijking tussen het weversgilde en het accountantsberoep is interessant. Naar aard en doelstelling kent de beroepsorganisatie overeenkomsten met het weversgilde. Maar de auteurs missen het fundamentele verschil tussen de taak en rol van wevers en accountants. Accountants verlenen hun dienst op een concurrerende markt ten behoeve van het maatschappelijk verkeer terwijl wevers uitsluitend produceren voor de afnemers waarmee een contractuele relatie bestaat. In tegenstelling tot gildes, is de beroepsorganisatie bij wet geregeld, onder meer om de kwaliteit van de beroepsuitoefening te borgen. Met ingang van volgend jaar wordt de borging versterkt door het toezicht op de uitoefening van wettelijke controles door de AFM. Tevens leidt concurrentie tussen accountants tot beperking van het risico van machtsmisbruik zoals destijds door het weversgilde. De auteurs gooien de knuppel tevens naast het hoenderhok als het gaat om het omgaan met talent en innovatie. Accountantsorganisaties investeren flink in nieuwe controlemethoden, instrumenten,

opleidingen en trainingen. Ongetwijfeld zijn er collega's die nog geen *file interrogation software* toepassen en 'geneuzel over IT' dagdromerij vinden. Maar ik constateer dat deze groep afneemt. Ik zie ook geen bedreiging in de constatering van de auteurs dat 'de ontwikkeling en toepassing van XBRL door het beroep uit handen wordt gegeven'**. Ik verwacht dat XBRL op (korte) termijn een wereldwijde standaard voor rapportage gaat worden, maar ik vind het onrealistisch de ontwikkeling van XBRL te laten claimen door een beroep met een primair controlerende functie. Kennisnemen van dergelijke ontwikkelingen en daar tijdig (en dus ook niet te vroeg) op inspringen moet het adagium zijn. Nog even over de 'zielige vinkers' en de noodzaak tot het aannemen van creatieve vaklui. Ik ben de laatste die zal ontkennen dat in het begin traject van de carrière soms werkzaamheden worden verricht die 'ruimschoots onder je talent liggen'. Maar je handen vuil maken, in de modder staan en het basis controleproces in alle facetten aan den lijve ondervinden, is onmisbaar om de nodige deskundigheid en ervaring te verkrijgen. Leuk of niet, zonder 'vinkervaring' word je geen accountant! Het moderne accountantsberoep staat al meer dan honderd jaar midden in een dynamische *information supply chain*. Ik zie geen noodzaak tot een revolutionair andere inrichting van het beroep om te komen van "gezapige beroepsgroep tot een beschermer van de burger". Wel is, om de positie van het beroep te behouden, goed en innovatief 'onderwijs en onderzoek' cruciaal. Hier gebeurt gelukkig het nodige aan. Neem het jaarlijkse congres van de American Accounting Association dat ik recentelijk bezocht (zie <http://aaahq.org/AM2005/general.htm>). Dit

driedaagse congres werd bezocht door duizenden academici, actief in onderwijs en onderzoek op het gebied van accountancy. Naast een indringende lezing van senator Oxley (van de gelijknamige wet), die stelde dat zelfregulering van het accountantsberoep ten einde is, gaf Cynthia Cooper (klokenluider Worldcom) een huiveringwekkend verslag van haar ervaringen en werden de nodige sessies gewijd aan ontwikkelingen in het accountancy-onderwijs. Zo werd uitgebreid ingegaan op de opzet en inhoud van het onderwijs op het gebied van ethiek, fraudepreventie en -detectie, XBRL, SOx 404, kunstmatige intelligentie en *emerging-technologieën*, bedrijfswaardering, internationale verslaggeving, financiële analyse, aansprakelijkheid, continuous auditing en assurance in een real time economie. Vervolgens werd in meer dan tweehonderd sessies onderzoek gepresenteerd over accountancy, onder meer over de gevolgen van SOx (het centrale thema van het congres) en in het bijzonder SOx 302/404 en COSO. Maar ook thema's als IT, ethiek, vakkundige oordeelsvorming, audit fees, earnings quality en corporate governance (zoals de effectiviteit van audit committees) komen in lopend onderzoek veelvuldig aan de orde. De SEC en PCAOB waren nadrukkelijk aanwezig en riepen de aanwezige academici op om onderzoek te doen naar de effecten van de recente

** Wallage verwijst hier naar een passage die in de gedrukte tekst door een opmaakfout is weggevallen (pagina 31, alinea onder kopje 'Regie uit handen'). De complete originele passage luidt als volgt: *...te doorgronden en effectief toe te passen. Exemplarisch is wat ons betreft de ontwikkeling van XBRL. Dit hulpmiddel is bedacht door accountants, maar de ontwikkeling en toepassing ervan lijkt het beroep uit handen te geven. Toezichthouders, ICT-bedrijven en adviseurs nemen de regie in handen, waarbij zij ontwikkelingen tot stand brengen en voor daadwerkelijke innovatie zorgen. En de gilde-accountant? Hij haalt massaal zijn schouders op, doet niet mee en denkt dat het zijn tijd wel zal duren.*

financiële debacles en de hierop volgende veranderingen in wet- en regelgeving. Opmerkelijk was eveneens de aandacht voor de internationale harmonisatie van verslaggeving- en controlestandaarden en van extern toezicht. Al met al een indrukwekkend aantal idee-

en en suggesties voor innovatief onderwijs en onderzoek. Dergelijke innovatie zal hopelijk bijdragen aan het creëren van creatieve vaklui en het ontwikkelen van nieuwe technieken. De angst voor de accountant als kolenstoker op een diesel- of elektrische trein als symbool van vervlo-

gen tijden, is naar mijn overtuiging dan ook ongegrond.

Noot

* Philip Wallage is partner bij KPMG en hoogleraar leer van de accountantscontrole aan de Universiteit van Amsterdam.

Ned Ludd of productontwikkeling

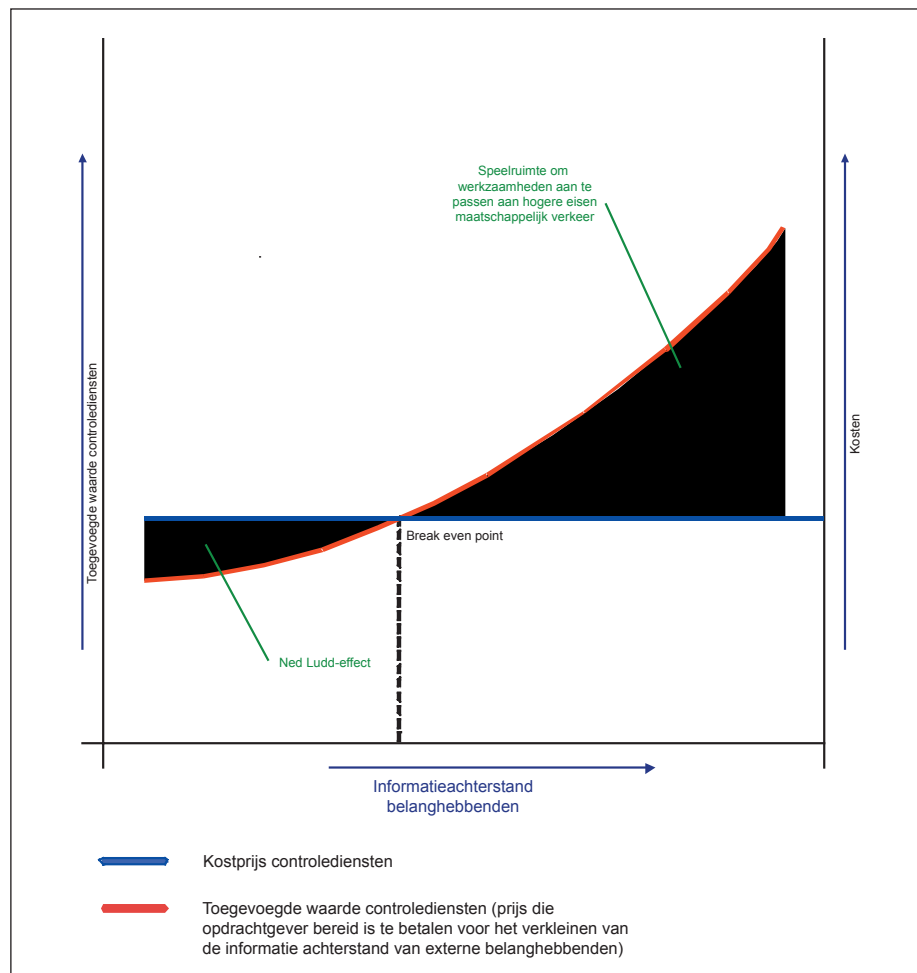
Volgens Barbara Majoor richten Arnout van Kempen en Marc van Hilvoorde zich in hun essay ('de Accountant' juli/augustus 2005, pagina 28) te eenzijdig op de veranderingen rond de financiële administratie en controle. Inventieve productontwikkeling zal moeten zorgen dat er vraag blijft naar accountantsdiensten.

BARBARA MAJOOR*

De wettelijke bescherming en de controleplicht zijn niet bedoeld als bescherming van een 'gezapige beroepsgroep', maar als bescherming van de burger, is de boodschap van het artikel 'Ned Ludd als accountant'. De auteurs zijn van mening dat de beroepsgroep nodig wakker moet worden geschud aan de vooravond van wat zij waarnemen als 'revolutionaire' ontwikkelingen op het werkveld van de accountant. Ontwikkelingen die de totale automatisering van zowel de administratie als verslaggeving van ondernemingen omvatten en daardoor een grote impact hebben op de wijze waarop de accountant zijn controle inricht en uitvoert. Als de accountant zijn bakens niet verzet kan dit wel eens leiden tot de teloorgang van een professie, waar schuwen de schrijvers. Een forse conclusie, waarbij ze echter een wezenlijke vraag onbeantwoord laten: Heeft de wettelijke controle in de toekomst nog bestaansrecht? Deze vraag lijkt in een tijd waarin er juist veel te doen is rondom de verankering van de wettelijke controle in de Wta en de Achtste Richtlijn, wellicht wat merkwaardig. Uit gezaghebbende bronnen** kan echter regelmatig worden beluisterd dat voor de besluitvorming van externe belanghebbenden bij een onderneming de financiële jaarrekening niet de enige bron van informatie is. Andere informatiebronnen, met mede een verantwoordelijkheid over andere onderwerpen dan uitsluitend de financiële performance, nemen een steeds belangrijker plaats in.

Hiermee doemt een geheel ander scenario op: de mogelijkheid dat de vraag naar controle van de financiële jaarrekening, waarop de

wettelijke controleverplichting is gebaseerd, zal verdwijnen. Als dat scenario waarheid wordt, dan wordt het pas echt spannend en zijn de ontwikkelingen, naar analogie met Ned Ludd, uiterst serieus te nemen. Voor een adequaat antwoord op de vraag of dit scenario werkelijkheid wordt, is het met name belangrijk om scherp op het netvlies te hebben wat de drijfveer is achter de vraag naar de traditionele controlediensten. De Agency Theorie kan hierbij helpen. De vraag naar accountantsdiensten en in het

bijzonder controlediensten wordt in deze theorie in de eerste plaats bepaald door 'de informatieachterstand met betrekking tot risico's en onzekerheden in de ondernemings sfeer' van de externe belanghebbende ten opzichte van de ondernemingsleiding, plus het gegeven dat de ondernemingsleiding deze informatieachterstand in haar eigen voordeel zal gebruiken. Daarom is er in potentie een vraag naar dienstverlening die erop gericht is deze informatieachterstand te verkleinen.

Echter, hier voegt de theorie een belangrijk economisch motief toe, namelijk dat de ondernemingsleiding een kosten-batenafweging maakt om ofwel een hogere vergoeding te betalen aan de externe belanghebbende of wel te zorgen dat de informatieachterstand wordt verkleind door bijvoorbeeld een accountant de jaarrekening te laten controleren, zodat externe belanghebbenden een lagere vergoeding voor hun participatie verlangen. Het *break-even point* in deze theorie is het niveau waarop de kosten van de accountantsdiensten gelijk zijn aan de extra kosten die de ondernemingsleiding aan de externe belanghebbenden moet betalen, als vergoeding voor de informatieachterstand. Met name de kosten-batenafweging voegt een belangrijke dimensie toe aan de discussie over de analogie van het accountantsberoep met Ned Ludd. Immers, als de

accountantskosten niet langer opwegen tegen de baten - een bijdrage leveren aan een zogenoemd *investment climate of trust* vanuit het perspectief van de externe belanghebbende - dan vervalt het economisch motief voor de vraag naar controlediensten. Dan resteert uitsluitend de wettelijke controleverplichting voor een bepaalde groep ondernemingen, maar zal de marktwerking uiteindelijk haar werk doen. Voor de vraag naar controlediensten is het dus vooral essentieel om controlediensten aan te bieden die perfect aansluiten op de door de externe belanghebbenden waargenomen informatieachterstand. De vraag is nu hoe lang het accountantsberoep wordt gegund om zich aan te passen aan gewijzigde omstandigheden in de vraag naar controlediensten. Daarvoor is van essentieel belang dat het beroep voldoende alert is op de vraag of zij de juiste controle- en assurance-producten aanbiedt. Het is essentieel dat de beroepsgroep - hoewel in het post-Enron tijdperk de aandacht met name lijkt te liggen op het belang van de jaarrekening - de ogen niet sluit voor productontwikkeling. Alleen met een constante inventieve productontwikkeling kan het beroep een blijvende voorsprong behouden op het gebied van het verschaffen van zekerheid. Vertaald naar de Agency Theory: hiermee wordt bereikt dat de kos-

ten-batenverhouding wordt verbeterd. Daarnaast spelen natuurlijk de kosten een rol in de economische afweging naar de vraag naar accountantsdiensten. Als de dienstverlening niet concurrerend wordt aangeboden dan wordt het prijskaartje van de controle immers dermate hoog dat de toegevoegde waarde niet meer opweegt tegen de baten (de linkerzijde in de grafiek). De ondernemingsleiding zal dan andere alternatieven zoeken en/of de informatieachterstand van de externe belanghebbenden verdisconteren in de prijs van een aandeel. Maar om alle aandacht uitsluitend op deze kant van de medaille te richten, uit angst voor een 'Ned Ludd'-effect, miskent het belang van productontwikkeling. Het is aan de beroepsgroep om dit Ned Ludd-effect niet overheersend te laten worden en het zover niet te laten komen ...

Noot

* Barbara Majoor is director bij het Department of Professional Practice van KPMG en verbonden aan de accountantsopleiding van de Faculty NIVRA-Nyenrode.

** Zie onder andere Speech: Accounting Profession Issues and Trends, The Future of the Accountancy Profession, by Graham Ward, CBE, MA, FCA, IFAC president, Institute of Chartered Accountants in England and Wales Annual Conference, London / June 28, 2005.

Verklaringen van de interne accountant

Moeten interne accountants hun certificerende bevoegdheid houden? Volgens Jan van Rijnbach is die discussie behalve heel oud ook volstrekt onnodig.

JAN VAN RIJBACH*

Met enige verbazing nam ik kennis van het opklaaien van een discussie in 'de Accountant' van juli/augustus 2005 met betrekking tot het afgeven van verklaringen door interne accountants. Een kwestie die al geruime tijd geleden (meer dan een kwart eeuw?) werd opgelost, mede door het ingrijpen van de staatssecretaris van Economische Zaken. Na de instelling van een commissie en een besluit van de tot bezinning gekomen Ledenvergadering konden interne accountants hun werk gewoon

blijven voortzetten. De huidige GBR is hiermee in overeenstemming. Interne accountants mogen geen verklaring afgeven bij de gepubliceerde jaarrekening. Om te laten uitkomen dat zij niet naar buiten mochten treden werd benadrukt dat zij uitsluitend een certificaat mochten afgeven bij de interne jaarrekening. Dit was een wat ongelukkige formulering. Er was namelijk helemaal geen interne jaarrekening. De interne accountant richt zijn controle op de te publiceren

jaarrekening. Daarbij geeft hij een verklaring af aan zijn opdrachtgever (raad van bestuur) met een kopie aan de externe accountant. Naast de hiervoor bedoelde interne verklaring geven interne accountants ook nog andere verklaringen af (zie daarvoor 'de Accountant' van juli/augustus 2005). Wat ik mij hiervan herinner is dat deze verklaringen voornamelijk betrekking hadden op gegevens die verankerd waren in de gepubliceerde jaarrekening. Zij werden er voor een bepaald doel door de interne accountant uitgelicht en na een detailcontrole van een verklaring voorzien. Het doet een beetje vreemd aan dat dit verschijnsel wederom ter discussie wordt gesteld. Ook al omdat volgens de reacties in 'de Accountant' nimmer van enig misverstand is gebleken.

Uitslag webstelling

Bij de toelating tot de accountancystudie zou minder op het precieze vakkenpakket moeten worden gelet. Ook studenten met een niet-bedrijfseconomische vooropleiding moeten worden toegelaten.

	RA	Student	Overig	Totaal
Eens	47	35	66	148
Oneens	45	154	22	221

"Ikzelf heb HEAO BE afgerond. Dit is onrealistisch. Zonder een BE-achtergrond red je het niet." Aldus een reactie op Vincent Tophoffs bovenstaande voorstel om de instroom in de accountancy-studie te vergroten ('de Accountant' juli/augustus 2005, pagina 55). Studenten uit andere studies zijn volgens Tophoff wel degelijk geschikt, omdat ze over iets 'veel belangrijkers' beschikken: een kritische analytische geest. In Engeland en Wales kan iedereen met een bachelor-titel, ongeacht de studierichting, zich aanmelden voor de accountantsopleiding.

De meerderheid (zestig procent) van de webstemmers vindt dat niet de juiste weg. Zeer opvallend is echter het verschil tussen de verschillende categorieën. De 'overigen' zijn in grote meerderheid op de hand van Tophoff. Bij RA's ligt het ongeveer fifty-fifty. Maar de studenten zijn in overgrote meerderheid niet geporteerd van het toelaten van niet-bedrijfseconomisch geschoolde collega's. Begrijpelijk wellicht als je zelf net zo'n vooropleiding hebt afgerond, maar ook een interessant psychologisch en sociologisch verschijnsel. Hun argumenten liggen voor de hand: "Mensen zonder bedrijfseconomische achtergrond hebben een achterstand welke redelijk wat tijd zal kosten om in te halen. Vervolgens komen ze bij de klanten over de vloer waar ze nog niet eens het principe van debet en credit snappen, laat staan wat er gebeurt in de onderneming en wat er wordt uitgelegd door de klant en/of teamleden." Een ander: "De kern van het vak is toch bedrijfseconomisch, dus ik ben benieuwd wat voor accountants we gaan krijgen als we dit principe loslaten."

Anderen zijn daarentegen minder bevreesd. "Ik ben zelf iemand die een volledig B-pakket had op het VWO, maar helaas nul economie. Via het NIVRA heb ik nominaal de studie gehaald, met een inhaalcur-

sus economie van drie maanden. Dit zegt mij dat het meer om motivatie en enthousiasme gaat dan om het exacte vakkenpakket bij aanvang. Velen die wel een bedrijfseconomische voorkennis hadden haakten binnen een jaar af: combinatie studie werken te zwaar, onvoldoende affiniteit etc. Kortom, hele andere redenen dan het toevallig gekozen pakket in hun VWO-tijd." Andere voorstemmers hanteren soortgelijke argumenten. "Econometristen zeggen: economen kunnen niet rekenen. Waarschijnlijk terecht. Economen zijn gamma's. Een socioloog met een flink stuk statistiek in zijn pakket is kwantitatief wellicht even goed geschoold als een (bedrijfs)econoom. Het gaat meer om algemene ontwikkeling en affiniteit met cijfers." Veel nieuwe argumenten, voor of tegen, zijn er verder niet. Daarom stelt iemand voor om het gewoon maar eens te proberen. "Het is dan aan de nieuwe instromers om te bewijzen dat de accountancy-studie ook gedaan kan worden zonder de huidige benodigde vakken. Probeer het eens, niet geschoten is altijd mis. Maar dan achteraf niet gaan klagen als er te weinig accountancystudenten zijn!" Een geestverwant verwijst nog maar eens naar de Britten: "In de UK, bakermat van het beroep, is het systeem allang zo dat men liever niet-bedrijfseconomen ziet dan bedrijfseconomen. Wie hier 'oneens' stemt, moet eens nagaan of het beroep in de UK zoveel slechter is dan hier. Lijkt me gewaagd."

Zeker wanneer niet getreden wordt buiten het kader van de door de externe accountant gecertificeerde jaarrekening kun je je niet voorstellen dat daartegen bezwaar bestaat. Het lijkt vergezocht om in dit verband de onafhankelijkheid erbij te halen. Onafhankelijkheid is primair een instelling, een houding, en geldt in gelijke mate voor in- en externe accountants. Dat externe accountants daarnaast een steuntje in de rug hebben omdat zij ook onafhankelijk zijn van hun cliënt is van belang wanneer hun verklaringen algemeen toegankelijk

zijn. Het gevaar dat verklaringen van interne accountants in het publieke debat een rol zouden kunnen spelen - zoals wordt gesuggereerd in 'de Accountant' - kan worden voorkomen door op de verklaring te vermelden dat publicatie niet is toegestaan. Wat mij ten slotte verbaast is dat de algemeen directeur van het NIVRA - een instituut dat alle registeraccountants omvat - op voorhand partij kiest. Zijn voorganger wachtte destijds het oordeel van de Ledenvergadering (en van de regering) af.

Noot

* Jan van Rijnbach was voorheen intern accountant.

Reacties en bijdragen

De rubriek *Opinie* is een podium voor discussie. Wilt u reageren op een artikel in 'de Accountant' of zelf een kwestie aan de orde stellen die van belang is voor het beroep? E-mail naar: deaccountant@NIVRA.nl. Maximumlengte achthonderd woorden.